

Sygn. akt I C 159/11

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 12 listopada 2012 roku

Sąd Rejonowy w Kłodzku Wydział I Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący: SSR Damian Czajka

Protokolant: Karolina Nesterewicz

po rozpoznaniu w dniu 12 listopada 2012 roku w Kłodzku

na rozprawie

sprawy z powództwa J. K.

przeciwko S. S.

o zachówek

I. zasądza od pozwanej S. S. na rzecz powoda J. K. kwotę 16.596,43 zł (szesnaście tysięcy pięćset dziewięćdziesiąt sześć złotych 43/100) z odsetkami ustawowymi od dnia 12 listopada 2012r.;

II. dalej idące powództwo oddala;

III. zasądza od pozwanej na rzecz powoda kwotę 300 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania;

IV. nakazuje uiścić pozwanej S. S. na rzecz Skarbu Państwa - Sąd Rejonowy w Kłodzku kwotę 1.612,59 zł tytułem zwrotu wydatków postępowania oraz opłaty od pozwu;

V. nakazuje uiścić powodowi na rzecz Skarbu Państwa - Sąd Rejonowy w Kłodzku kwotę 278,15 zł tytułem zwrotu wydatków postępowania.

Sygnatura akt I C 159/11

UZASADNIENIE

Powód J. K. wniósł o zasądzenie od pozwanej S. S. 20 000 zł z odsetki ustawowymi za opóźnienie od dnia wniesienia pozwu wraz z kosztami postępowania. W uzasadnieniu żądania wskazał, że nabył wraz z pozwaną, spadek po matce stron K. K. zmarłej 19 sierpnia 2010 r, w skład którego nie wchodzi żadne aktywa. Spadkodawczyni w dniu 6 maja 2010 r. darowała pozwanej nieruchomości, tj. lokal mieszkalny o łącznej pow. użytkowej 69,70 m², położony na drugiej kondygnacji budynku nr (...) w S.G., dla którego Sąd Rejonowy w Kłodzku prowadzi księgę wieczystą (...) wraz z udziałem częściach wspólnych budynku i działki gruntu, zapisanych w księdze wieczystej, tut. Sądu, nr (...). Jako, że brak jest majątku spadkowego wypełniającego kwotę należnego powodowi zachowku, pozwana, która otrzymała doliczaną do spadku darowiznę, winna zapłacić mu sumę potrzebną do pokrycia zachowku. W ocenie powoda darowania nieruchomości warta jest 80 000 zł; stąd należny mu zachówek, obejmujący połowę wartości udziału spadkowego, który by mu przypadł przy dziedziczeniu ustawowym, wynosi 20 000 zł. Pozwana wezwana przez powoda do uregulowania zachowku, w sposób ugodowy, odmówiła spełnienia świadczenia.

S. S. wnosząc o oddalenie powództwa w całości, przyznała fakt uczynienia na jej rzecz darowizny wskazanej w uzasadnieniu powództwa. Zarzuciła jednak, że powód jest spadkobiercą ustawowym, co wyklucza żądanie zachowku, aktualnego tylko w razie braku powołania do spadku, wobec istnienia wykluczającego go z dziedziczenia testamentu. Podniosła nad to, że darowizna uczyniona została za wiedzą i aprobatą powoda. J. K. zamieszkujący wraz z matką w przedmiotowym lokalu, w chwili kiedy pojawiła się możliwość wykupienia mieszkania, oświadczył wobec spadkodawczyni i pozwanej, że nie zamierza partycypować w cenie zakupu, zrzekając się wszelkich roszczeń w tym zakresie. Wówczas pozwana za zgodą matki wykupiła lokal z własnych środków, płacąc na rzecz Gminy K. 4 852 zł oraz dodatkowo tytułem kosztów zawarcia umowy, łącznie 2 602,04 zł. Od tego czasu wraz z mężem, pomagając finansowo, nie mającej własnych dochodów K. K., dokonała prac remontowych i wielu nakładów na przedmiotowe mieszkanie. Wymieniła m.in. stolarkę okienną, podłogi, zakupiła meble kuchenne, segment do pokoju, co pochłonęło w sumie 9 070,65 zł. Prace remontowe wykonał osobiście mąż pozwanej wraz z P. K.. Ze względu na brak dochodów po stronie spadkodawczyni, rachunki za zakupione materiały wystawiane była na P. S., zaś kredyt na wymianę stolarki pobrał też pozwanej W. K.. Z własnych środków S. S. poniosła także koszty remontu części wspólnych nieruchomości, powstałe za życia matki, a rozliczone po jej śmierci, w wysokości 685,52 zł. Koszty pochówku spadkodawczyni podlegające odliczeniu od wartości udziału spadkowego wyniosły pozwaną 7 214,28 zł. Łącznie zatem S. S. poniosła koszty na rzecz przedmiotu darowizny oraz koszty pogrzebu, zmniejszające wartość spadku, w kwocie 24 424,49 zł.

Odpowiadając na zarzuty pozwanej J. K. zaprzeczył, że wiedział o darowiznie uczynionej na rzecz córki przez spadkodawczynię oraz że zrzekł się ewentualnych przyszłych roszczeń w tego tytułu. Odnosząc się do wskazanych nakładów na lokal podniósł, że remonty w mieszkaniu, jak i jego nabycie, nastąpiło ze środków finansowych K. K., która pozyskiwała je pracując na terenie Niemiec. Z przedstawionych przez pozwaną rachunków nie wynika, aby udokumentowane w nich materiały zamontowane zostały w lokalu matki.

Sąd ustalił:

Postanowieniem z dnia 30 listopada 2010 r. Sąd Rejonowy w Kłodzku potwierdził nabycie spadku, w porządku ustawowym, po zmarłej w dniu 19 sierpnia 2010 r. K. K., przez jej dzieci J. K. i S. S., w równych udziałach.

Dowód:

- odpis postanowienia SR w Kłodzku z 30.11.2010 r. (k.5).

Umową z dnia 6 maja 2010 r. K. K. darowała córce S. S. lokal mieszkalny o łącznej pow. użytkowej 69,70 m², położony na drugiej kondygnacji budynku nr (...)w S.G., dla którego Sąd Rejonowy w Kłodzku prowadzi księgę wieczystą (...)wraz z udziałem częściach wspólnych budynku i działki gruntu, zapisanych w księdze wieczystej, tut. Sądu, nr (...). Nieruchomość tą darczyńca, kupiła w dniu 20 czerwca 2002 r. od Gminy K., za cenę 4 040 zł, z uwzględnieniem 80 % bonifikaty od jej wartości, oszacowanej na 20 200 zł. W umowie sprzedaży Gmina K. potwierdziła zapłatę przez kupującą ceny nabycia przed sporządzeniem aktu notarialnego. Koszty sporządzenia umowy pobrano od kupującej. Pieniądze na koszty zakupu lokalu K. K. pożyczyla od pozwanej.

Dowód:

- odpis umowy z 6.05.2010 r. (k.6-7),

- odpis umowy z 20.06.2002 r. (k.33-34),

- wykaz lokalu przeznaczonego do sprzedaży (k.144),

- odpis (...) nr (...) (k.145),

- zeznania powoda (k.76),

- zeznania świadka E. K. (k.75).

W przedmiotowym lokalu do 2003 r. wraz z K. K. zamieszkiwał także powód i jego małżonka E. K.. W tym czasie nie prowadzono w nim żadnych prac remontowych. Matka stron w tamtym czasie nie posiadała zatrudnienia, będąc osobą bezrobotną z prawem do zasiłku, który później utraciła. W utrzymaniu matki i lokalu partycypował powód z rodziną, K. K. korzystała również w pomocy opieki społecznej, w zakresie zakupu opału.

Gruntowny remont lokalu rozpoczął się w po 2005 r., kiedy matka stron podjęła zatrudnienie na terenie Niemiec, i w zasadzie zakończył się za życia spadkodawczyni, przed uczynieniem darowizny na rzecz córki. Prace remontowe prowadzone były w systemie gospodarczym, z udziałem męża pozwanej P. S. oraz innych osób, nie działających w ramach działalności gospodarczej; w dużej mierze m.in. P. K.. W mieszkaniu wymieniono stolarkę okienną, wykonano podłogi, sufity, ściany z regipsów, w kuchni i pomieszczeniu łazienki wyłożono płytki ceramiczne. Wymieniona została instalacja hydrauliczna, podłączono piec centralnego ogrzewania. Prace te prowadzone były sukcesywnie, stosownie do możliwości majątkowych K. K. oraz pomagających jej w tym względzie pozwanej z mężem. Ich rytm uzależniony był przede wszystkim od uzyskiwanych przez spadkodawczynię dochodów w Niemczech w wysokości ok. 500-700 euro w stosunku miesięcznym; podczas jej pobytów za granicą następowały przerwy w remontach. Wykonujący wiele prac ogólnobudowlanych P. K. otrzymywał niewielkie kwoty wynagrodzenia od P. S., za zużyte materiały płaciła K. K., z pomocą pozwanej. Wskazany świadek potrzebne materiały kupował także osobiście, za pieniądze wręczane mu na ten cel przez matkę stron.

Dowód:

- zeznania świadka P. K. (k.186-187), R. W. (k.95),
- zeznania E. K. (k.75), P. S. (k.75-76),
- zeznania stron (k.7677).

Pozwana pobrała zasiłek pogrzebowy w wysokości 6 400 zł. Po śmierci K. K. poniosła koszty pogrzebu w wysokości 3000,28, opłaty za kwaterę - 214 zł oraz wykonania nagrobku - 2 800 zł.

Dowód:

- zeznania pozwanej (k.77).
- odpis (...) nr (...) (k.158),
- odpis pokwitowania (k.159),
- odpis umowy na wykonanie nagrobku wraz z potwierdzeniem zapłaty (k.160).

Wartość darowanej pozwanej nieruchomości na dzień 17 lipca 2012 r. wyniosła 66 000 zł.

Dowód:

- opinia biegłego (k.105-140).

Sąd zważył:

Opisany stan faktyczny sporu Sąd ustalił w oparciu o przedstawione przez stront dowody z dokumentów potwierdzających losy prawnej lokalu stanowiącego darowiznę na rzecz pozwanej, koszty transakcji, oraz postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku z dnia 30 listopada 2010 r. potwierdzające datę otwarcia spadku oraz krąg spadkobierców uprawnionych do zachowku. Na podstawie dokumentów złożonych przez pozwaną Sąd potwierdził koszty pochówku, zaliczane do długów spadkowych, zaś posiłkując się opinią biegłego wartość podlegającej doliczeniu do spadku darowizny.

Okoliczności związane z prowadzonymi pracami remontowymi, zwłaszcza zakończenie ich przed dokonaniem przysporzenia na rzecz pozwanej ze strony K. K., pochodzenie środków na ten cel oraz wykonywanie ich w systemie gospodarczym, przy pomocy wydatnej P. S. i P. K., działającego bardziej w ramach pomocy, niż dla zysku, Sąd ustalił opierając się na zeznaniach powołanych w sprawie świadków oraz częściowo stron, w zakresie w jakim znalazły potwierdzenie w innych dowodach. Sąd nie przyjął jako dowodów poświadczających poniesienie kosztów remontu lokalu przez pozwaną, powołanych przez nią faktur, dokumentujących zakup materiałów budowlanych, bowiem nie wynika z nich czy dotyczą prac prowadzonych w mieszkaniu K. K.. Nadto, zarówno pozwana, jak i jej małżonek P. S., w zeznaniach potwierdzając okoliczność jedynie współfinansowania remontów i jego okres tj. rozpoczęcie po 2005 r. kiedy matka stron uzyskała zatrudnienie w Niemczech, nie wskazywali jakie dokładnie wydatki ponieśli. Dopiero w toku procesu, po wycenie lokalu przez biegłego, pozwana przedstawiła wspomniane rachunki. Część z nich, jak (...) nr 2010-35- (...) (k.149), i (...) k.152), dotyczy okresu kiedy, wedle relacji stron i występujących świadków, prace nie były prowadzone. Wątpliwą wiarygodność mają także zeznania świadka W. K. i załączona na ich potwierdzenie umowa na wymianę stolarki okiennej. Wspomniany świadek zeznał, że okna wziął na raty, zaś z samej umowy wynika, że płatność nastąpiła na podstawie faktury końcowej (z uwzględnieniem wcześniej wpłaconej zaliczki). Umowa ta nie wskazuje też lokalu, którego stolarka dotyczy. Sam świadek powołany przez pozwaną dla potwierdzenia wykonania wymiany na jej koszt, nie potrafi wskazać kto faktycznie zapłacił za usługę, podając zarówno pozwaną, jak i jej matkę. Wszyscy przesłuchiwani w sprawie świadkowie, podobnie jak same strony, potwierdzili, że remont prowadzony był sukcesywnie, w zależności od środków pozyskiwanych przez K. K. z pracy w Niemczech. Na tej podstawie określenie poczynionych przez pozwaną nakładów nie może być uznane za udowodnione. Nie ma też żadnych dowodów, na twierdzenie, że to pozwana poniosła koszty zakupu lokalu.

Sąd nie uwzględnił okoliczności poniesionych przez pozwaną kosztów przyjęcia darowizny, zapłaty za remont części wspólnych, bowiem dotyczą one jej własnego majątku, nie wpływając na wartość darowizny podlegającej doliczeniu na potrzeby ustalenia wartości prawa do zachowku. Zresztą, z punktu widzenia regulacji dotyczących określenia wartości uczynionej darowizny, tzn. wyceny wedle stanu na datę przysporzenia i cen z daty określenia wartości zachowku, zważywszy, że wszelkie prace remontowe w lokalu miały miejsce kiedy właścicielka pozostawała spadkodawczyni, żadne z przedstawionych do rozliczenia kosztów remontu, nie mogły by być uwzględnione.

Zgodnie z art. 991 kc zstępnym, małżonkowi oraz rodzicom spadkodawcy, którzy byliby powołani do spadku z ustawy, należą się, jeżeli uprawniony jest trwale niezdolny do pracy albo jeżeli zstępny uprawniony jest małoletni - dwie trzecie wartości udziału spadkowego, który by mu przypadął przy dziedziczeniu ustawowym, w innych zaś wypadkach - połowa wartości tego udziału (zachowek). Jeżeli uprawniony nie otrzymał należnego mu zachowku bądź w postaci uczynionej przez spadkodawcę darowizny, bądź w postaci powołania do spadku, bądź w postaci zapisu, przysługuje mu przeciwko spadkobiercy roszczenie o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku albo do jego uzupełnienia. Wbrew stanowisku pozwanej, okoliczność powołania do spadku powoda w porządku ustawowymi, potwierdzone postanowieniem Sądu z dnia 30 listopada 2010 r. nie pozbawia go, w okolicznościach sprawy, roszczenia o zachowek, zwłaszcza w kontekście przyznanego braku istnienia majątku spadkowego.

Roszczenie o zachowek z art. 991 § 1 kc może być realizowane przez spadkobierców zarówno ustawowych, jak i testamentowych. Użycie bowiem przez ustawodawcę sformułowania "byliby powołani do spadku", ma jedynie na celu określenie, że zachowek nie przysługuje "zawsze" zstępnym czy rodzicom, lecz "tylko wtedy" gdy osoby te dziedziczyły w konkretnej sytuacji. Interpretacja zapisu "byliby powołani do spadku z ustawy" odnosi się wyłącznie do określenia osób uprawnionych do zachowku z kręgu osób wymienionych w art. 991 § 1 k.c. Ustawa bowiem wymienia zstępnym, małżonka oraz rodziców, a jest oczywiste, że wszystkie te osoby nie mogą mieć jednocześnie uprawnienia do zachowku. Jeżeli powołanymi z ustawy byliby zstępnym i małżonek, to rodzice spadkodawcy nie mogą przeciwko nim, lub obok nich, realizować uprawnienia z tytułu zachowku. Celem instytucji zachowku jest ochrona interesów majątkowych wymienionych w powołanym wyżej przepisie najbliższych członków rodziny przez zapewnienie im, niezależnie od woli spadkodawcy, a nawet wbrew jego woli, roszczenia pieniężnego odpowiadającemu ułmkowi wartości udziału w spadku, który by im przypadął przy dziedziczeniu ustawowym.

W oparciu o powołane przepisy powód posiada zatem skuteczną legitymację do żądania zapłaty zachowku, obliczonego z uwzględnieniem dalszych regulacji kodeksowych w tym zakresie. Wedle art. 993 i 994 § 1 kc przy obliczaniu zachowku nie uwzględnia się zapisów zwykłych i poleceń, natomiast dolicza się do spadku, darowizny oraz zapisy windykacyjne dokonane przez spadkodawcę, przy czym, nie dolicza się do spadku drobnych darowizn, zwyczajowo w danych stosunkach przyjętych, ani dokonanych przed więcej niż dziesięciu laty, licząc wstecz od otwarcia spadku, darowizn na rzecz osób nie będących spadkobiercami albo uprawnionymi do zachowku. Darowizny uczynione na rzecz spadkobierców oraz osób uprawnionych do zachowku są doliczane do spadku bez względu na czas ich dokonania (wyr. SA w Białymstoku z dnia 1 czerwca 2004 r., I ACa 285/04, OSAB 2004, z. 3, poz. 3; wyr. SA w Białymstoku z dnia 12 listopada 1996 r., I ACr 308/96, OSA 1997, z. 11-12, poz. 68). Jeżeli chodzi o spadkobierców, to doliczenie darowizny do spadku jest niezależne od tytułu powołania do spadku (ustawa, testament), jak też od tego, czy spadkobierca obdarowany jest jednocześnie osobą uprawnioną do zachowku.

Uwzględniając zatem powyższe regulacje Sąd przyjął, wartość spadku na potrzeby ustalenia prawa powoda do zachowku, w wysokości 66 000 zł, tj. wartości darowanej pozwanej nieruchomości, powiększoną o pobrany przez S. S. zasilek pogrzebowy w kwocie 6 400 zł. Od sumy tej odliczył udokumentowane, poniesione wyłącznie przez pozwaną koszty pochówku w łącznej wysokości 6 014,28 zł, stanowiące podlegające odliczeniu od wartości czynnej spadku długi spadkowe. Na tej podstawie Sąd przyjął jako substrat zachowku, od którego wyliczyć należy przysługujący powodowi od pozwanej zachówek, kwotę 66 385,72 zł. Zważywszy, że roszczenie J. K. wyraża się w połowie wartości udziału spadkowego, który by mu przypadął przy dziedziczeniu ustawowym, Sąd zasądził na jego rzecz od S. S. 16 596,43 zł z odsetkami ustawowymi od dnia wyrokowania, bowiem orzeczenia uwzględniło aktualna wartość nieruchomości, przesądzającej o wysokości należnego zachowku.

O kosztach postępowania Sąd orzekł po myśli art. 100 zd. 1 kpc, rozdzielając je stosunkowo do wyniku postępowania.